

Munkavédelmi hírlevél

VI. szám

Az egészségügyi ágazatban dolgozókat érintő munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági kockázatok

Az Európai Bizottság Foglalkoztatás, Szociális Ügyek és Társadalmi Befogadás Főigazgatósága rendkívül részletes útmutatót adott ki a fenti címmel, melyben a megelőzéshez és a helyes gyakorlathoz kíván segítséget nyújtani.

Hírlevelünk hatodik számában ebből az útmutatóból közlünk részleteket. Amennyiben sikerült felkeltenünk érdeklődését, a teljes kiadványt megtalálja a <http://ec.europa.eu/social/publications> címen. A kiadvány magyar nyelven a www.munkavedelem.fesz.eu honlapon található meg.

Az Európai Unió munkavállalóinak körülbelül 10 %-a az egészségügyi és jóléti ágazatban dolgozik, közülük sokan kórházakban. Ezek a munkavállalók nagyon sokféle kockázatnak lehetnek kitéve. A munkahelyi egészségvédelemmel és biztonsággal kapcsolatos uniós jogszabályok kiterjednek e kockázatok többségére – az azonban, hogy egyszerre több különféle kockázat is felmerülhet, és az ágazatra valóban magas kockázat jellemző, ezért szükségessé vált egy útmutató kiadása, mely összefoglalja ezeket a kockázatokat és teendőket az egészségügyi munkavállalók helyzetének javítása érdekében. Bár az útmutató a legnagyobb kockázatnak kitett kórházi személyzet egészségvédelmének és biztonságának

javítására irányul azonban minden szempont és intézkedés kiterjeszhető az egészségügyi ágazatban, illetve a szociális ágazatban ápolási feladatokat is ellátó összes munkavállalóra.

A bizottság úgy határozott, hogy elsőbbségben kell részesíteni a kórházi dolgozóknak szóló, megelőzésre és helyes gyakorlatra vonatkozó uniós szintű **útmutató elkészítését**, amelynek az ágazatban felmerülő legjelentősebb kockázatokra kell összpontosítani, különösen az alábbiakra:

- a) biológiai anyagok;
- b) váz- és izomrendszeri betegségek;
- c) pszichoszociális betegségek; és
- d) vegyi anyagok.

Ezeket a kockázati csoportokat a **munkahelyi egészségvédelem és biztonság** szempontjából közelítjük meg, amelyek nem terjednek ki a közegészségügyi megfontolásokra, kivéve, ha ezek hatást gyakorolnak az egészségre és a biztonságra. Más lehetséges kockázatok nem tartalmaz az útmutató, mivel ezek egyéb, hatályos európai uniós jogszabályok hatálya alá esnek.

A megelőzésről és a helyes gyakorlatról szóló útmutatót rendkívül **gyakorlatias**, könnyen érthető eszköznek szánják az uniós szakemberek, amely a kórházi személyzet bevezető és továbbképzésre vonatkozó intézkedések alapjául szolgálhat. Az útmutató figyelembe veszi például a megelőzés területén rendelkezésre álló legújabb technikai és tudományos ismereteket, az egyes országokban már meglévő útmutatókat és színvonalas anyagokat, valamint az EU-OSHA segítségével elérhető információkat.

A végrehajtandó intézkedések leírásánál az útmutató a megelőzési módszerek 89/391/EGK tanácsi irányelvben felvázolt hierarchiáját követi.

Különös figyelmet fordít az ágazat kiszolgáltatott csoportjaira – a várandós munkavállalókra, a fiatal, az idős és a migráns munkavállalókra, és adott esetben e csoportok tekintetében konkrét megelőző és védintézkedéseket említ.

Az egészségügyi ágazatban dolgozókat érintő munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági kockázatok

Az egészségügyi ágazatnak szánt, a megelőzésről és a helyes gyakorlatról készített útmutató célja az egészségvédelmi és biztonsági előírások fejlesztése az európai uniós egészségügyi intézményekben.

A munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági (Occupational Safety and Health, OSH) kérdések a minőségirányítás, a kockázatkezelés és a társadalmi felelősségvállalás fontos részét képezik. Ezért az OSH-szempontokat be kell építeni a vezetőség fejlesztési folyamataiba, például az intézményi stratégia fejlesztésébe, a humán erőforrásfejlesztésbe és a szervezetfejlesztésbe.

A jobb, egészségesebb és versenyképesebb munkahelyekkel kapcsolatos jövőkép alapja olyan munkahelyi kultúra kialakítása, amelyben a vezetők és a munkavállalók (mint munkahelyi szakemberek) közösen, folyamatos fejlesztési folyamat során beszélnek meg a munkafolyamatokat az összes kapcsolódó kockázattal és a lehetséges javító intézkedésekkel együtt. Ilyen pozitív munkahelyi kultúra alapvető fontosságú a fenntartható fejlődés és az egészségügyi intézmények sikere érdekében.

Ez az útmutató olyan alapot nyújt, amelyre megfelelő egészségvédelmi és biztonsági rendszerek épülhetnek. Iránymutatást ad a területen szakértelemmel nem rendelkezőknek az

intézkedés alkalmazási köréről, nem nyújt részletes információkat azonban bizonyos intézkedésekről és megelőzési módszerekről.

A munkahelyi egészségvédelem és biztonság meghatározása

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) és a WHO munkahelyi egészségvédelemmel foglalkozó közös bizottsága 1950-ben megállapította, hogy „A munkahelyi egészségvédelem célja az összes munkahelyen dolgozó munkavállalók testi, lelki és szociális jólétének legmagasabb fokú előmozdítása és fenntartása; a munkavállalók megóvása a munkakörülmények által okozott megbetegedésektől; a munkavállalónak a fiziológiai és pszichológiai képességeinek megfelelő munkakörnyezetbe helyezése és támogatása”. Összefoglalva: „a munka hozzáigazítása az emberhez, és az egyén alkalmazkodása a munkájához”.

Kötelező európai uniós előírások

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 153. cikke értelmében „az Unió támogatja és kiegészíti a tagállamok tevékenységeit a következő területeken:

- a) különösen a munkakörnyezet javítása a munkavállalók egészségének és biztonságának védelme érdekében;
- b) munkafeltételek;
- c) a munkavállalók szociális biztonsága és szociális védelme;
- d) a munkavállalók védelme munkaviszonyuk megszüntetése esetén;
- e) a munkavállalók tájékoztatása és véleményük meghallgatása”

A munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági felügyeleti rendszereknek a következő összetevőkből kell állniuk:

- **A munkavállalók állandó részvétele a munkahelyi egészségvédelem és biztonság célkitűzéseinek és intézkedéseinek meghatározásában – hiszen a munkavállalók szakértők a saját szakmájukban!**

- **Konzultáció a munkavállalókkal a meglévő egészségi kockázatokkal kapcsolatban szerzett tapasztalataikról.**

- **Elképzelések a feladatok kiosztásának, az eljárási folyamatnak, valamint a tevékenységek és a munkahelyek fennálló munkakörülményeinek javításáról.**

A munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági célkitűzéseknek mérhetőnek és ütemezettnek

kell lenniük, és meg kell felelniük a fent említett elveknek. Az intézménynek biztosítania kell a végrehajtáshoz szükséges erőforrásokat – ez különösen a munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági feladatokkal megbízott személyek megnevezésére vonatkozik (ideértve a más feladatok alóli felmentést is)./munkavédelmi képviselők/

Az összes szervezetnek írásban kell rögzítenie az alábbiakat:

- a) a veszély meghatározását és azonosítását kiváltó tényezők;
- b) a veszélyek meghatározásának és a kockázatok értékelésének módszere;

- c) az eredmények értékelésének módszere;
- d) a szükséges intézkedések meghatározásának és végrehajtásának módszere;
- e) az intézkedések hatékonyságának ellenőrzésére szolgáló módszer.

Nem csak az intézményen belüli tényezők játszanak fontos szerepet a munkahelyi egészségvédelemben és biztonságban – arról is gondoskodni kell, hogy az **adott intézmény**

által megvásárolt és felhasznált termékek megfeleljenek a munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági követelményeknek. Ezenkívül írásban kell rögzíteni azt is, hogy az intézmény szokásos munkamenetében hogyan kell kezelni a veszélyes anyagokat.

Az intézménynek megfelelő adatokat kell gyűjtenie, rögzítenie és értékelnie annak érdekében, hogy megállapítsa a munkahelyi egészségvédelem és biztonság megfelelőségét és hatékonyságát, és hogy megfelelő időben javítási intézkedéseket kezdeményezzen.

A munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági intézkedések értékelése során figyelembe kell venni az alábbi információkat:

- a) visszajelzések a munkavállalóktól és a munkahelyi egészségvédelem és biztonság tekintetében együttműködő külső partnerektől;
- b) a munkavállalókkal folytatott kommunikáció eredményei;
- c) a munkahelyi egészségvédelemnek és biztonságának a minőségirányításba való beépítésére esetlegesen hatást gyakorló változások kezelésének módjai;
- d) a veszélyek meghatározásának és értékelésének eredményei;
- e) a baleseti jelentéseknek, az elsősegély-nyilvántartás bejegyzéseinek, a gyanús esetekről szóló értesítéseknek és a foglalkozási betegségeknek az értékelése.

A munkahelyi egészségvédelem és biztonság javítása nem csupán a munkavállalók fájdalmának és szenvedésének enyhítése szempontjából fontos, de arról is gondoskodik, hogy a munkahelyek sikeresek és fenntarthatók legyenek, valamint hogy az ágazatok hosszú távú gazdasági növekedést mutassanak. Az EU-OSHA szerint **az Európai Unióban évente 142 400 ember hal meg foglalkozási betegségben, 8900-an pedig munkahelyi balesetekben.** Az Eurostat 2000. évi adatai szerint az EU-15 tagállamaiban minden évben 150 millió munkanapvész el a munkahelyi balesetek miatt, 350 millió pedig a munka által okozott egyéb egészségügyi problémák miatt.

Az egészségügyi ágazatban meglehetősen magas a munkahelyi balesetek száma a többi ágazathoz képest.

Az egészségügyben dolgozókat érintő kockázatok

Biológiai kockázatok

A kockázatértékelés alapvető fontosságú a fertőzésnek a veszélyes területeken dolgozó személyzet körében történő megelőzése érdekében.

A kockázati lehetőségek értékelése során az alábbiakat kell figyelembe venni:

1. a kórokozó természetes fertőzőképessége;
2. a környezetben való túlélési képessége;
3. a betegség súlyossága;
4. a betegség vagy fertőzés okozásához szükséges adag vagy expozíciós szint;
5. az átvitel módja;
6. járványügyi tényezők.

A munkájuk során biológiai anyagokkal kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló 2000/54/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben foglalt osztályozás

Négy kockázati csoport a fertőzés kockázatának szintje szerint:

• 1. csoport

A biológiai anyag valószínűleg nem okoz emberi megbetegedést.

• 2. csoport

A biológiai anyag okozhat emberi megbetegedést és veszélyt jelenthet a munkavállalók számára; valószínűleg nem terjed el a közösségben és általában eredményesen megelőzhető és kezelhető.

• 3. csoport

A biológiai anyag okozhat súlyos emberi megbetegedést és komoly veszély jelenthet a munkavállalók számára; elterjedhet a közösségben, de általában eredményesen megelőzhető és kezelhető.

• 4. csoport

A biológiai anyag súlyos emberi megbetegedést okoz és komoly veszélyt jelent a munkavállalók számára; igen nagy a kockázata annak, hogy a közösségben elterjed, általában nem előzhető meg és nem kezelhető eredményesen.

Az egyes kockázati csoportokhoz megfelelő megelőző intézkedések kapcsolódnak, amelyek

különböző veszélyhelyzetekben általános választ tesznek lehetővé. Az adott helyzetre való konkrét válaszadás azonban nem egyszerű ebben a rendszerben, mivel az egészségügyben felmerülő veszélyek gyorsan változnak.

Az eredményes kockázatértékelés érdekében stratégiai szempontból ésszerűbb, ha a kórokozókat csoportosítják, mint ha minden kórokozót egyesével vesznek figyelembe. Az átviteli mód szerinti csoportosítás megfelelő megoldás lehet, mivel a védintézkedések közvetlenül kapcsolódnak az átviteli módhoz.

Az egészségügyi ágazatot tekintve három átviteli mód jellemző:

1. vér útján terjedő fertőzések;
2. levegő útján terjedő fertőzések;
3. érintkezés útján terjedő fertőzések.

A faecal-oralis fertőzések szintén kockázatot jelentenek, de ugyanolyan módon megelőzhetők, mint az érintkezés útján terjedő fertőzések.

A különböző átviteli módok mindegyikénél külön kockázatelemzési és –értékelési eljárásokat és védintézkedéseket kell kialakítani.

Kockázatértékelés lépései:

1. lépés: A veszélyek és a kockázatoknak kitett személyek azonosítása
2. lépés: A kockázatok értékelése és rangsorolása
3. lépés: Döntés a megelőző fellépésről
4. lépés: Cselekvés
5. lépés: Nyomon követés és felülvizsgálat

Fizikai kockázatok

Váz- és izomrendszeri megbetegedések kockázata valamint az elcsúszás, elesés és zuhanás miatti munkabalesetek megelőzése

A váz- és izomrendszeri megbetegedések jelentik a leggyakoribb munkahelyi egészségügyi problémát Európában, amely több millió munkavállalót érint. Az Egyesült Királyság Egészségügyi és Biztonsági Hivatala (Health and Safety Executive, HSE) szerint négy ápolóból egy már vett ki betegszabadságot a munkahelyén szerzett hátsérülés miatt. A hivatal arról is beszámol, hogy az egészségügyi ágazatban évente 5000 sérülés történik kézi tehermozgatás miatt. Ezek körülbelül fele a betegek mozgatása során történik. A betegmozgatás az ilyen jellegű sérülések nagy részéért felelős, azonban nem az összesért. A kisegítő alkalmazottak szinten megsérülhetnek a kézi tehermozgatás miatt. Az is problémát okozhat, ha a munkavállalóknak a betegek ápolása során sokáig kell ugyanabban a kényelmetlen vagy statikus helyzetben állniuk. Nagyon komoly veszély jelentenek az elcsúszás, elesés és zuhanás miatti munkabalesetek is. Minden munkahelyen az elcsúszások, elesések és zuhanások okozzák a legtöbb balesetet. A tagállamokban az ilyen típusú balesetek a leggyakoribbak a három napot meghaladó munkakieséssel járó munkabalesetek között.

Pszichoszociális kockázatok

A színvonalas ellátás biztosítása érdekében az egészségügyi személyzet számára biztonságos és egészséges munkakörnyezetet kell biztosítani, és motiválni kell a jó munkavégzésre. Ezenkívül az egészségnek az Egészségügyi Világszervezet által megadott meghatározása szerint a munkavállalóknak a teljes testi, lelki és szociális jólét állapotában kell lenniük, valamint képesnek kell lenniük arra, hogy kihasználják egészségük teljes potenciálját, és hogy sikeresen megbirkózzanak környezetük (magas) igényeivel. Az egészségügyi munkavállalóknak olyan munkakörnyezetre van szükségük, amely biztonságos és egészségvédelmi szempontból megfelelő, és amelyben sikeresen meg tudnak birkózni feladataikkal. Ha az ember szereti a munkáját és büszke rá, akkor könnyebben megbirkózik környezete kihívásaival.

Jelenleg a szakmai előrelépés hiánya, a hosszú munkaidő, az alacsony fizetés, valamint a nagy fizikai és lelki terhelés miatt nem vonzó ez a hivatás.

Stressz és kiégés

Az egészségügyben dolgozók különösen nagy mértékben ki vannak téve különböző stresszhatásoknak, hiszen döntéseik, cselekedeteik emberek egészségét befolyásolják.

A munkából származó stresszforrások az alábbiak:

- rendkívül szigorú minőségi és mennyiségi követelmények (betegek, lakók, kórképek);
- időhiány és szoros határidők;
- túl sok információ;
- ellentmondásos utasítások az orvosoktól, a főnővérektől, a betegápolási vezetőktől vagy az otthon vezetőitől;
- a munkatársak, betegek, lakók vagy rokonok általi állandó félbeszakítás és/vagy akadályozás

A beosztásból eredő stresszforrások közé tartoznak az alábbiak:

- nem megfelelő készségek, hiányzó szakmai tapasztalat;
- túl nagy felelősség;
- nem világos feladatmeghatározás;
- a támogatás és segítség hiánya;
- az elismerés hiánya.

A tárgyi környezetből eredő stresszforrások közé tartoznak az alábbiak:

- kedvezőtlen környezeti hatások, például zaj, elektromos töltés, hideg, hőség és huzat;

- mérgező anyagok, biológiai anyagok és túsúrások;
- összetett műszaki rendszerek: a munkavállaló túlzott igénybevétele (gondolkodás és helyzetmegítélés), vagy az információbefogadási és feldolgozási kapacitás túllépése;
- segédeszközök hiánya.

A szociális környezetből eredő stresszforrások közé tartoznak az alábbiak:

- nem megfelelő munkahelyi legkör;
- kevés vagy nem megfelelő kommunikáció;
- konfliktusok a felettesekkel és a munkatársakkal;
- folyamatosan változó környezet, munkatársak és feladatok;
- a szervezet szerkezeti átalakítása;
- hiányzó információk (például műszakváltás esetén);
- a család és a munka összeegyeztethetőségének figyelmen kívül hagyása;
- munkaerőhiány.

A munkahelyi integrációból (behaviour setting) eredő stresszforrások közé tartoznak az alábbiak:

- egyedüllet a munkahelyen (például éjszaka vagy hétvégen);
- nagy távolságok vagy zezugos folyosók, es az osztályok, lakószobák vagy emeletek hasonlósága.

A személyes stresszforrások közé tartoznak az alábbiak:

- félelem a feladatoktól, a kudarcától, a megrovástól es a büntetéstől;
- felelem a hibázástól;
- szociális és kommunikációs képességek hiánya;
- nem hatékony munkastílus;
- családi konfliktusok.

A kiégés külső, belső és az egyénnel kapcsolatos tényezők közötti kölcsönhatásból alakul ki. A külső tényezők közé tartozik – a munkahelyi követelményeken kívül – a munkaszervezés és a foglalkoztatottsági helyzet. Ha a munkaszervezésben klasszikus stresszforrások is jelen vannak, ez elősegíti a kiégés kialakulását.

Erőszak és mobbing (megfélemlítés, zaklatás)

A betegek, ügyfelek és ápoltak agressziójának és erőszakos viselkedésének kezelése az orvosi, ápolói es szociális szakmák számára is különleges kihívást jelent. Az intézmények és dolgozóik nincsenek mindig megfelelően felkészítve vagy kiképezve az ilyen helyzetek kezelésére. A fizikai sérüléseken kívül gyakran fennáll a lelki sérülések kockázata is.

A munkahelyi erőszak kérdése nem egydimenziós. A betegek munkavállalókkal szembeni szóbeli vagy fizikai támadásai az erőszak csupán egyik oldalt jelentik; az egymást zaklató munkavállalók vagy a munkavállalókat zaklató felettesek (un. „bossing”), illetve a feletteseiket zaklató munkavállalók (un. „staffing”) „csatatérre” változtathatják a munkahelyet.

A lehetséges következmények:

- sok betegszabadság a munkavállalók körében;
- magas fluktuáció;
- nem megfelelő munkahelyi legkör;
- nem megfelelő teljesítmény.

Mit jelent a munkahelyi erőszak?

A „külső” erőszak fogalmán általában a munkahelyen kívüli – beleértve a vevőket, az ügyfeleket – személyek általi bántalmazást, fenyegetést, fizikai vagy lélektani agressziót

értjük, amivel veszélyeztetjük a munkavállalók egészségét, biztonságát vagy jó közérzetét.

Az erőszaknak lehetnek rasszista vagy szexuális vetületei.

Az agresszív vagy erőszakos tettek a következőképpen nyilvánulhatnak meg:

- Civilizálatlan viselkedés – mások iránti tisztelet hiánya.
- Fizikai vagy szóbeli agresszió – szándékos megsebesítés.
- Támadás – szándékos ártani akarás másoknak.

Lelki zaklatás (mobbing)

A munkavállalók között, vagy a munkavállalók és a felettesek között előforduló lelki zaklatás számos különböző formát ölthet, ami megnehezíti felismerését. A lelki zaklatás szervezeti problémákon, például rossz irányítási stratégián alapuló stresszforrásokhoz kapcsolható. A szervezeti intézkedéseket tekintve a lelki zaklatás az alábbi formákban jelenhet meg:

- megalázó feladatok;
- szociális elszigetelődés;
- támadás a személy vagy a magánszférája ellen;
- szóbeli vagy fizikai agresszió;
- pletykák terjesztése.

A lelki zaklatás főszereplőit tekintve számos különböző felállás figyelhető meg. Az alábbiakat lehet megkülönböztetni:

- „bossing”: felettes általi lelki zaklatás („downward bullying”-ként is ismert);
- „staffing”: az alkalmazottak terrorizálják a feletteseiket („upward bullying”-ként is ismert);
- a hierarchia ugyanazon szintjéhez tartozó munkavállalók feletti zsarnokoskodás.

Munkaidő

A munkaidő beosztása nagy hatást gyakorol a munkavállalókat munka közben érintő terhelési tényezőkre. Ez nem csak a terhelést okozó munkaidő hosszúságát érinti, hanem elrendezését és eloszlását is. Ezt a hatást akkor lehet a legjobban megérteni, ha a napi munkaidő hosszúságát vizsgáljuk.

Egyértelmű, hogy a kimerültség a munkaidő hosszúságával együtt növekszik, a koncentráció pedig csökken. Ez az összefüggés a heti és havi munkaidőt tekintve is fennáll. A munkaidő felhalmozódása kimerüléshez vezethet, és befolyásolja a pihenést, valamint a család és a munka összeegyeztetését is. A munkaidő hosszúsága mellett a beosztás és az eloszlás is fontos befolyásoló tényező. Különösen a kórházakban mindennapos a szokatlan időben való munkavégzés, ahol egy munkanap hosszúsága meghaladja a 24 órát. Az ápolási intézmények személyzetének is rendelkezésre kell állnia este és éjszaka. Vasárnap és a munkaszüneti napokon is dolgozniuk kell.

A konkrét megelőző technikák és eljárások leírása

Tervezési ajánlások:

1. Minél kevesebb éjszakai műszak.
2. Egymás után legfeljebb három éjszakai műszak
3. Előrefele gördülő műszakok: kora este, illetve késő éjszaka.
4. A munkaidő felhalmozódásának elkerülése.
5. Hétvégén lehetőleg két egymást követő szabadnap.
6. A reggeli műszak ne kezdődjön túl korán.
7. Az éjszakai műszak ne végződjön túl későn.
8. A műszakbeosztás kiszámíthatósága.

Kábítószer-fogyasztás

Az összes társadalmi osztályban találkozhatnak az egészségügyi munkavállalók függőséggel, akár a munkatársaik körében, akár a saját esetükben. A szenvedélybetegek nem csupán a saját egészségüket károsítják, hanem mindenki másra is magas balesetveszélyt jelentenek. A függőségi problémák gyakran abból erednek, hogy az érintett nem tud sikeresen megbirkózni a problémáival. Ahhoz, hogy ki lehessen törni ebből az ördögi körből, sok erőfeszítésre van szükség (a munkahelyen is).

Vegyí kockázatok

A kockázatértékelés során a munkáltatók kötelesek értékelni a vegyi anyagokból eredő kockázatokat. Az egészségügyi tevékenységek elemzéséből kiderül, hogy különösen az alábbi anyagokkal végzett tevékenységeket kell figyelembe venni a kockázatértékelés során:

1. tisztító- és fertőtlenítőszeresek;
2. altatógázok;
3. kemoterápiás/citotoxikus gyógyszerek;
4. reprotoxikus anyagok, különösen bizonyos gyógyszeripari anyagok.

Ezen anyagokon kívül van még számos olyan vegyi anyag, amely fontos szerepet játszik az egészségügyben (például oldószerek és más laboratóriumi vegyi anyagok, sebbenzin, tartósítószeresek), ezeket azonban nem részletezzük. A kockázatértékelés során nem szabad megfeledkezni arról, hogy az altatószerekhez és gyógyszerekhez való hozzáférés az egészségügyben sokkal egyszerűbb, mint más szakmák esetében.

A fent említett vegyi anyagok egy része reprotoxikus anyagnak minősül.

Számos probléma merül fel a vegyi anyagokkal kapcsolatos kockázatok értékelése során az egészségügyi ágazatban.

Habár a hagyományosan veszélyes anyagokat megjelölik, a veszélyes gyógyszereket nem kötelező megjelölni a veszélyes anyagokra vonatkozó európai irányelvek értelmében. Csak a gyógyszerekre vonatkozó jogszabályi rendelkezések szerint osztályozzák és címkézik őket. Ezért a munkavállalók az ilyen termékekből eredő különös kockázatokat gyakran nem ismerik fel. Ez előfordul például az érzéstelenítők, a kemoterápiás gyógyszerek, más gyógyszerek és a fertőtlenítőszeresek esetében. A higiénés intézkedéseknél gyakran kell kémiai fertőtlenítőszereseket és tisztítószereseket használni. Ilyen esetekben rendszeresen kell vizsgálni a különböző kockázatokat: a vegyi anyagok rendszeres használata csökkentheti a fertőzés kockázatát, de növelheti a vegyi kockázatokat. A főként a betegek támogatására irányuló tevékenységek kockázatot jelenthetnek a munkavállalók számára, ha a munkavégzés tempójának növelése érdekében elhanyagolják a munkavállalók védelmét (például a műtőkben vagy a baleseti osztályon)

A veszélyes anyagokra vonatkozó európai jogszabályok, például a 67/548/EGK tanácsi irányelv szerint a veszélyes anyagok olyan anyagok és készítmények, amelyek az alábbi tulajdonságok – más néven veszélyességi kategóriák – közül egynek vagy többnek megfelelnek.

Toxicitási kockázatok: nagyon mérgező, mérgező, káros, maró, irritatív, túlérzékenységet okoz, rákkeltő, reprotoxikus, mutagén, más módon okoz krónikus betegséget. Fiziko-kémiai kockázatok: robbanásveszélyes, fokozottan tűzveszélyes, tűzveszélyes, kevésbé tűzveszélyes. Ökotoxikus kockázatok: környezetre veszélyes.

A veszélyes anyagok közé tartoznak ezenkívül a 98/24/EK irányelv 2. cikkének b) pontja

értelmében más veszélyes vegyi anyagok (126). Más kémiai/fizikai tulajdonságokkal rendelkező anyagok közé tartozik például a nitrogén (fulladást okoz), a szárazjég (rendkívül hideg), a gőz (forró) és a sűrített gázok (nagy nyomás).

Tisztítási és fertőtlenítési munkák

A tisztítási és fertőtlenítési munka az egyik leggyakrabban végzett tevékenység az egészségügyben, és sok munkavállalónak kell végeznie. Gyakran nem lehet különbséget tenni a tisztítási és fertőtlenítési tevékenységek között, mert a felületek tisztítása során fertőtlenítőszeret is lehet használni. **Ajánlott a kémiai fertőtlenítési eljárások helyett termikus eljárások alkalmazása, és a rendkívül problémás összetevőket tartalmazó fertőtlenítőszer helyettesítése kevésbé problémás összetevőkkel.**

Kemoterápiás és citotoxikus gyógyszerek

A kemoterápiás gyógyszerek már régóta nélkülözhetetlen szerepet játszanak a különféle rákos megbetegedések kezelésében. Kemoterápiás gyógyszereket (vagy citotoxikus szereket) számos (kórházi) gyógyszerárban, kórházban, orvosi rendelőben és rendelőintézetben használnak.

A kemoterápiás gyógyszerek szállítása során, vagy az ampullák kicsomagolása és raktározása során:

Időről időre beszámolnak olyan esetekről, amikor a gyógyszereket sérült csomagolásban szállítják ki például gyógyszerárakba. Mivel a kemoterápiás gyógyszerek rendkívül erős hatóanyagok, ezért az ilyen esetekben a környezetbe jutó mennyiségek is nagy kitétséget okoznak.

Infúziók előkészítése során:

Az egyes betegeknek szánt citosztatikus infúziók előkészítését sok kórházban központi helyen végzik. Mivel az ott dolgozó munkavállalók hosszú ideig kezelik a hatóanyagokat, esetükben dermális és belégzéses expozíció is fennállhat.

Jelenleg kevés beszámoló áll rendelkezésre akut helyi vagy rendszerszintű hatásokról, például allergiás reakciókról vagy az általános közérzet rosszabbodásáról a kemoterápiás gyógyszereket tartalmazó gyógyszerekkel dolgozó orvosok és ápolók körében. Az okok legtöbbször baleset miatti szennyeződések, vagy a jelenleg már elterjedt védintézkedések bevezetése előtt fennálló rossz munkahelyi körülmények voltak. Jelenleg nincsenek tudományosan dokumentált összefüggések az adagok és a válaszreakciók között a kemoterápiás gyógyszerek rákkeltő, mutagén és reprodukciót károsító potenciálja szempontjából a terápiás adagnál jóval kisebb mennyiség esetében. Mindemellett a gyógyszerek korábban ismert tulajdonságai indokolják védintézkedések bevezetését a kemoterápiás gyógyszerekkel kapcsolatba kerülő munkavállalók esetében.

Altatógázokkal végzett tevékenységek

Az intravénásan vagy a beteg által belélegzett levegőbe adagolt gáz formájában beadott érzéstelenítők használata elengedhetetlen a sebészeti beavatkozásoknál. A műtőben dolgozó munkavállalókra vonatkozó kockázatértékelésben különösen nagy figyelmet kell fordítani az altatógázokra, mivel gáz-halmazállapotuk miatt könnyen kiszökhetnek a levegőbe.

Altatógázokat minden olyan esetben használnak, ahol sürgősségi ellátást nyújtanak, például a baleseti osztályokon, a műtőkben, a sebészeti rendelőkben, az altatás utáni ébredésre szolgáló helyiségekben és néha a fogászati rendelőkben is. A kórházakban a dinitrogén-oxidot és más orvosi gázokat központosított gázberendezések segítségével is biztosítani

lehet. Az intravénásan vagy a beteg által belélegzett levegőbe adagolt gáz formájában beadott érzéstelenítők használata elengedhetetlen a sebészeti beavatkozásoknál. A műtőben dolgozó munkavállalókra vonatkozó kockázatértékelésben különösen nagy figyelmet kell fordítani az altatógázokra, mivel gáz-halmazállapotuk miatt könnyen kiszökhetnek a levegőbe.

Az egészségi hatások természetével és mértékével kapcsolatos legfontosabb tényezők közé tartozik a használt altatógáz, a munkavállaló által belélegzett levegőben levő gázkoncentráció és a kitétségi hosszúsága. A rendelkezésre áll tanulmányok főleg a központi idegrendszerre gyakorolt hatásokat ismertetik, például hangulatingadozásokat és a neuropszichológiai hatékonyságra gyakorolt kedvezőtlen hatásokat.

Reprotoxikus anyagokkal végzett tevékenységek

Az egészségügyi rendszerben a különböző vegyi anyagok kezelése (fertőtlenítőszer, kemoterápiás gyógyszerek, érzéstelenítők, más gyógyszerek, laboratóriumi vegyi anyagok) elszigetelt esetekben reprotoxikus anyagokkal való érintkezéssel is járhat. Ide tartozik az említett kemoterápiás gyógyszerek többsége és az altatógázok (például halotan vagy dinitrogén-oxid). Ha hőre lebomló termékek kíméletes sterilizálására van szükség, ezt gyakran etilén-oxiddal végzik, amely szintén reprotoxikus és rákkeltő gáz. A reprodukciót károsító anyagokkal végzett munkával kapcsolatos kockázatelemzésre és munkahelyi egészségvédelmi és biztonsági intézkedésekre ugyanazok az előírások vonatkoznak, mint a többi veszélyes anyagra.

A teljes terjedelmű kiadványban részletesen megtalálhatók az egyes területeken jellemző kockázatok értékelésére vonatkozó eljárások, illetve az egyes veszélyek kikerülése érdekében teendő megelőző intézkedések, védőeszközök. Ezek ismerete fontos ahhoz, hogy a munkavállalók tudatában legyenek ennek, és megköveteljék azokat a munkáltatóktól.

Reméljük, ez alkalommal is értékes információkkal tudunk hozzájárulni munkájukhoz!

Tisztelettel:

Dr. Soós Adrianna

elnök

Független Egészségügyi Szakszervezet

